

Sosyal Medya, Toplumsal Hareketler ve Terörizm

Sosyal medyanın bu örgütleyici, organize edici, silahlı ve/veya silahsız eyleme bireyleri çeken ve bu eylemleri planlama ve uygulama noktasındaki etkin rolü ve toplumsal hareketleri hareketlendirici vasfı, terörizm çalışmaları açısından da artan bir önem arz etmektedir.

Göktuğ SÖNMEZ

Sosyal medya olgusu genel itibariyle tarihi çok daha öncelere dayanan, ancak son elli yılda büyük bir atılımla –teknoloji ve bilimsel gelişmelere paralel olarak– etkisini artıran kitle iletişim araçlarından en günceli olarak tanımlanabilir. Sosyal medya, kullanımının yaygınlaşmasıyla doğru orantılı biçimde her coğrafyada artan bir etki potansiyeline ulaşmış durumdadır. Sosyal medya ve internet bir yandan olumlu dönüşümler için büyük bir potansiyeli barındırmakta, öte yandan kötü niyetli kullanım için devasa bir alan açmaktadır. Bu madalyonun sözü edilen ilk yüzünün hakkı

teslim edilmekle birlikte, diğer yüzü güvenlik çalışmaları açısından büyük önem arz etmekte ve kısaca bu yazıda değinilecek konuyu teşkil etmektedir.

Sosyal medyanın artan kullanımıyla beraber siyasi gelişmelerdeki etkisi ve bu değişimlere sebebiyet veren toplumsal hareketler açısından düzenleyici, harekete geçirici ve eylemsel zemini oluşturucu etkisi özellikle Arap Baharıyla beraber artan bir alakayla takip edilmektedir. Bu noktada bazı örneklerle dikkat çekilebilir. Mısır'da ve Libya'da diktatörleri deviren toplumsal hareketlerin örgütlenmesi,

kimi zaman hem barışçıl gösteriler hem de silahlı eylemlerde koordine edici rol oynaması pek çok çalışmada ele alınmıştır. Suriye’de de küçük büyük hemen hemen tüm silahlı aktörlerin artan biçimde sosyal medya araçlarını kullandığı görülmektedir. Bunlara ilaveten Yunanistan’daki toplumsal gösterilerden ABD’de Trump karşıtı gösteriler gibi olaylara kadar da sosyal medyanın bahsi geçen rolleri oynadığını gösterir sonuçlara varmak mümkündür ki, bu bağlamda hızla bir literatür gelişmektedir.

Sosyal medyanın bu örgütleyici, organize edici, silahlı ve/veya silahsız eyleme bireyleri çeken ve bu eylemleri planlama ve uygulama noktasındaki etkin rolü ve toplumsal hareketleri hareketlendirici vasfı, terörizm çalışmaları açısından da artan bir önem arz etmektedir. Bunda hiç şüphesiz en ciddi rolü oynayan etkenlerden biri IŞİD’in bu aracı etkin biçimde kullanmakta oluşudur. Her ne kadar irili ufaklı tüm terör örgütleri bu araçlara ilgi gösterse de hem uluslararası toplumun kimi zaman ayrışan “terörist” tanımlaması dolayısıyla üzerinde uzlaşılan nadir örgütlerden oluşu, hem de bu örgütün öncüllerine nazaran sosyal medya ve interneti çok daha etkin biçimde kullanması bunda rol oynamıştır. Örgüt, el-Kaide ile biatını bozmasını takip eden süreçte artan biçimde sosyal medyayı farklı araçlar üzerinden kullanmış ve kullanmaktadır. Online dergilerden videolara, görsel ve infografik paylaşımlarından örgütün operasyonlardaki askeri hamlelerini ya da kendisine karşı girilen operasyonların gidişatını (pek çok defa kendi menfaatine

uyan biçimde yanıltıcı olarak) paylaşmaya kadar pek çok aracı sosyal medya üzerinden kullanmaktadır. Bununla beraber kitlesel ve ikili şifreli yazışma programları da eylem hazırlığı ve operasyon aşamasında örgüt tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntem, yaygın yazışma uygulamalarından konsol ve akıllı telefon oyunlarındaki yazışma uygulamalarına varana kadar pek çok yol izlenerek kullanılmaktadır.

Sosyal Medya ve İnterneti Cazip Kılan Faktörler

Bu genel çerçeveye bakıldığında sosyal medyanın hem toplumsal hareketler bağlamında hem de kriminal aktiviteler ve bir alt başlığı olarak terörizm bağlamında kullanımını cazip hale getiren faktörlerin neler olabileceği sorusu karşımızdadır. Bu faktörlerden biri sosyal medya ve internetin tamamen olmasa dahi offline dünyadaki iletişime kıyasen çok daha yüksek miktarda anonim olabilmek imkânı ve dolayısıyla gizlilik sağlamasıdır. Böylece reel dünyada ciddi yasal sorumluluklar ve hatta hayati riskler doğurabilecek aktiviteler, çok daha risksiz biçimde gerçekleştirilebilmektedir. Öte yandan hedef kitle tarafından kimliği bilinmeyen kimselerin yalnız kendi gruplarına mesajı aktarma değil, karşıt gruplara da farklı kimlikler üzerinden kendi grubu açısından olumlu sonuçları olabilecek ters psikolojik hareketler gerçekleştirilmesi, kışkırtıcı yanlış bilgi yayması vb. mümkün olmaktadır. Buna ilaveten sanal dünya, reel dünyadaki iletişim hızı dikkate alındığında çok ciddi bir hız avantajı sağlamaktadır.

Sosyal medyanın hem toplumsal hareketler bağlamında hem de kriminal aktiviteler ve bir alt başlığı olarak terörizm bağlamında kullanımını cazip hale getiren faktörlerin neler olabileceği sorusu karşımızdadır.

Bu hızla beraber mesajın ulaşacağı kitlenin hacmi de aynı şekilde reel dünyada benzer bir mesajın ulaşabileceği kitleden ciddi anlamda fazla olmaktadır. Dolayısıyla çok kısa sürede çok kalabalık bir kitleye mesajın aktarılması, mesajın etki katsayısını astronomik biçimde artırmaktadır. Bu işlemin farklı yollarla yapılmasına kıyasen maliyetinin de yalnızca internete erişim maliyetinden ibaret olması, yani bu aracın neredeyse maliyetsiz doğası bir diğer cazibe noktasıdır. Bunlara ilaveten hedef kitleye mesajın aktarımı noktasında büyük oranda mekândan bağımsız olunması da önceki kitle iletişim araçlarıyla mukayese edildiğinde önemli bir avantajdır. Geçmişten bugüne telgraftan televizyona ve radyoya kitle iletişim araçlarının doğasında bilginin aktarıldığı ana noktanın fiziki olarak var olması gereği beraberinde hem riskler hem de maliyetler getirmektedir. Bilgi farklı noktalardan gelebilmekle beraber bu bilginin bir ana merkezden dağıtımı öncelikle bu merkezin idamesi için lojistik ve insan kaynağı açısından mali kaynaklara ihtiyacı doğurmaktadır. Bununla beraber bu reel merkez, bilginin

dağıtılmasını engelleme maksadı taşıyan kişi ve gruplar açısından açık bir hedef teşkil etmekte ve böylece bilginin aktarımını tehlikeye sokmaktadır. Bununla birlikte canlı yayınlarla kısmen aşılması mümkün olmakla beraber mesajın alınması ve aktarılması genel itibarıyla arada yalnız bir aracıya değil, zamana da duyulan ihtiyacı doğurmaktadır. Öte yandan sosyal medya araçları masaüstü bilgisayar kullanıcıları için dahi kıyasen çok daha fazla hareket imkânı sağlamaktadır. Hele laptop, tablet ve daha önemlisi akıllı telefon kullanımını dolayısıyla her bir birey hareket halinde dahi sifıra yakın eforla bir bilgi dağıtıcı nokta konumuna gelmektedir. Böylesi bireylerin dağınık biçimde ve çok sayıda olması yukarıda bahsedilen bilgi dağıtım noktasının hedef alınması açısından önemli güçlükler doğurmaktadır. Buna ilaveten eylem öncesinde, anında ve sonrasında farklı amaçlara hizmet edecek biçimde yerinden bilginin aktarılması kitleleri sahaya çekmekte, trajik durumları o anda yaşanması itibarıyla daha çok tepki çeker hale getirmekte ve aynı zamanda bilgi kirliliğini de hızla ve pek çok merkezden yayabilme açısından büyük faydalar sağlamaktadır. Son olarak kullanım hızının artışı bağlamında geçmişteki kitle iletişim araçlarından çok daha hızlı yayılması ve düşük maliyeti açısından sosyal medya ve internet etki alanını geçmişteki araçlara nazaran çok hızlı biçimde artırmakta, sayılan tüm “avantajlar”ın hızla farklı ülke ve bölgelere yayılan farklı hareketler ve aktörler tarafından kullanımına imkân vermektedir.

Yeni Cephe Sanal Dünya

Tüm bu avantajların IŞİD tarafından yoğun kullanımı büyük ilgi çekmekle beraber esas itibarıyla farklı coğrafyalarda pek çok aktör bu avantajlar sebebiyle giderek artan bir biçimde sosyal medya ve interneti kullanmaktadır. Dolayısıyla hem aktörler arasında metotların aktarım hızı ve öğrenme süreçlerinin işlenmesi dikkate alındığında hem de önümüzdeki dönemde muhtemel yeni araçların ortaya çıkması göz önünde bulundurulduğunda kanun yapıcı ve uygulayıcılar için en önemli sınavlardan biri sosyal medya ve internet kullanımının denetlenmesidir. Bununla birlikte bu denetlemenin nasıl şahsi özgürlükler ve özel yaşama saygı çerçevesinde ele alınacağı da ciddi bir yasal ve etik sınav olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla devletler bir yandan kendilerinden çok daha hızlı hareket edebilen, esnek ve değişken bu yapılarla mücadelede bu özelliklere sahip aktörlere ve bu platformları ortaya çıkaran özel şirketlere ihtiyaç duyarken, öte yandan da özgürlükler ile güvenlik arasındaki dengeyi tahsis etme konusunda ciddi bir mücadele verecektir. Zira sosyal medyanın ve internetin yukarıda sözü edilen tüm avantajları bu araçlara kıyasen değişime ve yeni gelişmelere cevap verme noktasında oldukça hantal kalan devletler için kolaylıkla dezavantaja dönüşebilmektedir. Bundan dolayıdır ki bir savaş alanı olarak sanal alanın önemi giderek daha fazla öne çıkmakta, devletler bu bağlamda neler yapabileceklerini ve nasıl yetkin kadrolar yetiştirebilecekleri üzerinde durmaktadır.

Kanun yapıcı ve uygulayıcılar için en önemli sınavlardan biri sosyal medya ve internet kullanımının denetlenmesidir.

Yetkin kadrolarla hızlı değişimi mümkün düzenlemelerin yapılabilmesine olanak sağlayan iletişim kanalları ve bu kadroların uzun vadede sürekliliğini sağlamak, özel firmalarla işbirliği içerisinde olmak ve geri tepmesi mümkün hamlelerde bulunmaktan kaçınmak bu anlamda atılabilecek önemli adımlar olarak sıralanabilir. Aksi takdirde günler hatta saatler içerisinde yüz binlerce kişiyi çekme potansiyeline sahip eylemler, neredeyse sıfır maliyetle planlanan ve organize edilen terörist saldırılar, uydu sistemleri, bankalar, borsalar gibi noktalara kısıtlı imkânlarla yapılabilecek ve engellenmesi çok maliyetli saldırılar, hiçbir devletin engelleyemeyeceği riskler olarak –ve nerden ne zaman ne şekilde geleceği de pek çok zaman belirsiz biçimde– toplumlara tehdit oluşturmaya devam edecektir. Bununla birlikte hangi yöntemler kullanılırsa kullanılsın böylesi bir esnekliğe sahip bir araçtan kaynaklı tehditlerin tamamen önlenmesi gibi bir hedefin gerçekçi olmayacağı, ancak azami denetim sağlanmasının hedeflenmesi ve bu denetimin hangi referansa sahip olduğuna bakılmaksızın her kriminal aktivite için aynı titizlikle uygulanması gerekmektedir. ○

Dr., ORSAM Misafir Araştırmacısı